

Historische Kring

Duiven-Groessen-Loo

DRUKKERIJ BEERENS - GROESSEN

ISSN 0921-5549

Jaargang 17 nr. 2 juni 2000

Driepas

COLOFON

DRIEPAS

verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo verschijnt drie à vier maal per jaar. Losse nummers f 5,-.

Redactie

W.F.W.M. van Heugten

Th.M.J. Jonker

M.M. Rebholz

Bestuur Historische Kring

H.J.Th. Derksen, penningmeester (Duiven)

A.H.E. Janssen (Groessen)

K. de Jong-de Baan (Duiven)

Th.M.J. Jonker, secretaris (Loo)

Th.F. Leicher (Duiven)

J.F.H. te Witt, vice-voorzitter (Groessen)

Secretariaat: postbus 212, 6920 AE DUIVEN

Rabobank Duiven, rek.nr. 31.54.07.484

Postbank, rek.nr. 49.23.697

Ln.v. penningmeester Historische Kring, Duiven.

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost f 25,- per jaar; het partner- of gezinslidmaatschap f 10,- per jaar.

Een abonnement op alleen DRIEPAS kost f 12,50 per jaar. Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven en Zevenaar betalen f 7,50 extra als bijdrage in de verzend- en portokosten.

Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk vóór 1 december van het lopende jaar.

Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

ISSN: 0921-5549

INHOUD

Th.M.J. Jonker

De Dorrenheuvel of een storm in een glas water 26

Verenigingsnieuws 47

Deze keer een verhaal over een langslappende grondkwestie die zich gedurende een periode van 165 jaar in 't Loo heeft voorgedaan. Het begint in de tweede helft van de zeventiende eeuw en eindigt in de eerste helft van de negentiende eeuw. Geïnteresseerden in genealogie komen tal van in deze streek vertrouwde familienamen tegen, zoals *Peelen, Staring, Bouman, Roelofs, Hoppenreijs, Reinders* en *Nass*.

Tot slot nog twee pagina's met verenigingsnieuws.

De redactie.

DE DORRENHEUVEL OF EEN STORM IN EEN GLAS WATER

In maart 1833 lost de gemeente Duiven met geleend geld een pand-schap af van een groot perceel grond, waarna deze grond in acht delen wordt verpacht. Niet iedereen is gelukkig met de handelwijze van de gemeente Duiven en pastoor Antonius Bonekamp uit 't Loo zoekt uit of dat allemaal zo maar mag. Het navolgende is een poging tot reconstructie van wat er zich tussen 1676 en 1841 heeft afgespeeld omtrent de Dorrenheuvel.

De Dorrenheuvel

Niet alleen in onze streek maar ook elders kennen we het begrip *gemene grond*. Het is grond van de lokale gemeenschap, gemeenschappelijk bezit dus, waarop de gerechtigde inwoners wat klein vee konden (laten) weiden. In zijn artikel *Wat graasde in 1817 op de gemene gronden?* (DRIEPAS, jrg 12, p. 37) vertelt J.Th.M. Giesen dat het gebruik van de gemene gronden aan regels gebonden was. Men was niet vrij te bepalen wanneer men welk vee en hoeveel stuks inschaarde; overtredingen werden beboet.

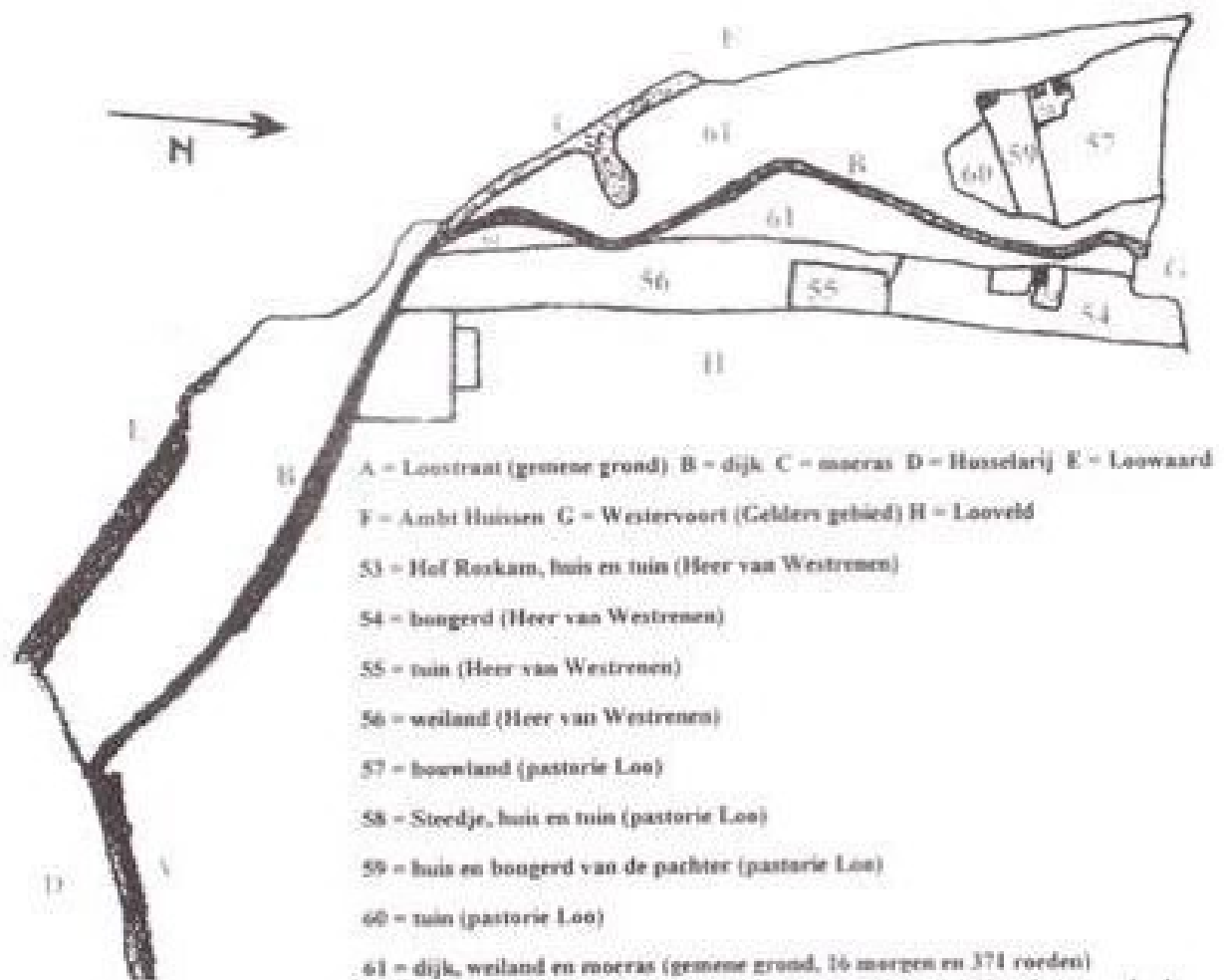
Elk kerkdorp had zijn eigen gemene gronden, vaak niet meer dan brede stroken groen langs de onverharde wegen, die nauwelijks meer dan karresporen waren.

Op de kaarten uit de Pruisisch-Kleefse tijd zien we deze gemene gronden aangeduid als *gemeine Hütung*; in de stukken lezen we *gemeijnte*, of *gemeinte* (uitspraak: *gemeente*), hoewel met die laatste term ook wel de lokale gemeenschap kan worden bedoeld. Zo is *gemeijnte van het Loo*, afhankelijk van de context, de ene keer de gemeenschap van inwoners en een andere keer de gemeenschappelijke grond van de inwoners van 't Loo.

We beperken ons tot 't Loo, omdat het hele verhaal zich afspeelt in dit kerkdorp of *kerspel*. 't Loo kleiner was toen kleiner dan het nu is. Het omvatte een brede Loostraat, de dijk, de berm en er-

langs, een deel van de uiterwaarden en het Looveld. Wat heden ten dage in 't Loo nog altijd „de nieuwbouw” wordt genoemd, behoorde tot de buurtschap Hoeselarij en dat viel onder het kerspel Groessen.

Van oudsher lagen de gemene gronden langs de Loostraat en langs de dijk, vanaf de Loostraat tot aan de Schans, d.w.z. de grens tussen het Kleefse en het Gelderse gebied, toen en nu de grens met Westervoort.

Een fragment van kaart 49 uit de Lijmersche Ambtsatlas - 1735. Met dank aan de heer A.W.A. Bruins, Zevenaar, voor het beschikbaar stellen van het kaartmateriaal en de bijbehorende gegevens.

Het gebied aan weerszijden van de dijk was volgens de Lijmersche Ambtsatlas *gemeine Hütung*, het heeft het perceelnummer 61. Op de kaart (folio 49) is te zien, dat de dijk - ter hoogte van perceelnummer 56 - een „deuk” vertoont. Tesaamen met het daarboven liggende als *moeras* aangeduide gebied lijkt het er op, dat op die

hoogte een dijkdoorbraak⁽¹⁾ heeft plaats gevonden, waarna de dijk landinwaarts is hersteld. Het moeras is een waai of het restant ervan. Blijkbaar is op enig moment in het verleden door de inwoners, die op zich hadden genomen voor het levensonderhoud van hun pastoor te zorgen, een deel van hun grond in gebruik (of eigendom, dat is niet duidelijk) overgedragen aan de pastorie. Dat betreft de perceelnummers 57 t/m 60. Dit heet de Dorrenheuvel, maar het overige deel van gemene grond werd óók met die naam aangeduid. De Dorrenheuvel zelf is terug te vinden in wat nu in 't Loo nog „dJ'n Bult" wordt genoemd, de hoogte tussen de dijk en de Looveerweg. Vroeger stonden er twee huizen, nu staan er drie, en zowel vroeger als nu moe(s)t men langs die huizen gaan om het veer naar Huissen te bereiken. Het geheel aan gemene grond onder de naam Dorrenheuvel had een oppervlakte van 16 morgen en 371 roeden⁽²⁾, in negentiende eeuwse maten 14 bunder en 16 roeden.

1 Maart 1676

Op die datum komt in 't Loo een aantal personen bijeen. Het zijn pastoor Andreas van der Linde, Hendrik van Kerckhoff, Tomas Roelofs, Jacobus Raven, Steven van Kerckhoff, Reijnder Ceultjens, Jan Egbers, Hermen Smidts, Peel Reijnders, Willem van Huissen en Geurt Engelen, allen *inwoonders en geërffden van het buyrscap Loo onder Duyven gelegen*. Geërffden dienen we te verstaan als personen, die een eigen erf dus eigen grond bezitten.

Het doel van hun samenkomst is tweeledig. Enerzijds wil men de *Hoffstede van de Capelle van St. Anthonis vrijen*, vrij maken, dat wil zeggen een pandschap van driehonderd gulden aflossen, opdat *de*

⁽¹⁾ Het is goed mogelijk, dat dit in 1635 is gebeurd - J.W. van Petersen, *De Waterplaag, Zutphen*, 1978, p 85.

⁽²⁾ Volgens de Lijmersche Ambtsatlas (1735), aanwezig in het gemeentearchief te Zevenaar.

tegenwoordige Heer Pastoor ende sijne successeuren van sodanigh beswaer mogen vrij wezen... Met deze *Capelle Hoffstede* zal ongetwijfeld bedoeld zijn de percelen 57 t/m 60 op kaart 49 van de Ambtsatlas.

Anderzijds - want de *troubele tijden*⁽³⁾ zijn nog niet voorbij - geeft men aan de Heer Egbert van Westr(h)enen en zijn erfgenamen in pand *alle ende d' geheele gemeijne landerijen binnen dijcks liggende (...) gelick deselve beginnen boven aan het Schansken ende endesoorts affwaerts naar beneden*. Ook voor de som van driehonderd gulden. Het pand mag pas na vijftig jaar worden ingelost.

Deze pandakte uit 1676⁽⁴⁾ bevat voorts nog een aantal afspraken omtrent de wijze van *bepoten en afftuynen* (afrasteren of vrachten), en de verrekening t.z.t. van de kosten voor verbetering van de grond en de waarde van het gepote hout en het gewas dat daar gegroeid kan zijn.

Voorzover is na te gaan omvat de in pand gegeven grond een deel van de *gemeijnte*. Namelijk het binnendijks gelegen gebied vanaf de Schans, de grens tussen Gelre en het Kleefse gebied, vermoedelijk tot op de hoogte van de woning van de Heer van Westr(h)enen (nr 53 op kaart 49). Geheel duidelijk is het niet, want men spreekt van *sijn Weledele Huys Angeroy*, en die naam komt niet voor in de Ambtsatlas.

⁽³⁾ Het is enkele jaren na de inval van de Franse troepen, het zgn. Rampjaar 1672. De materiële en financiële eisen van de Fransen drukten zwaar op de bevolking.

⁽⁴⁾ Kerkarchief Loo inv. nr 45.

24 en 25 November 1679

In dit opzicht is de akte uit 1679 duidelijker⁽⁵⁾. Nog hebben de *kerspelluijden* niet geheel hun deel in de Franse geldheffingen opgebracht. Zij zien zich genoodzaakt om het resterende deel van hun gemene grond te verpanden aan pastoor Andreas van der Linde. In totaal beuren zij driehonderd gulden voor *die gemeijnte buiten en binnen dieks beginnende onder den Dorrenhoevel, een weinigh boven het huijs van de Heere Westrenen tot boven tegen de Loostraat*. Waar in 1676 het in pand gegeven areaal ophield, begint het nu het resterende. Dat betreft perceel 61 plus de dijk met de bermen. *Onder den Dorrenhoevel* (nr 58/59) - *oe* is *ö* op z'n Duits, dus *eu* in het Hollands - en boven het huis van de Heer van Westr(h)enen is voldoende duidelijk. Later zal blijken dat dit areaal ook in handen van de Heer van Westr(h)enen is gekomen. Hoe dat in z'n werk is gegaan, is niet achterhaald. Er wordt geen termijn afgesproken, zoals in de eerdere akte, waarbinnen het pand niet mag worden ingelost.

En zo kan op 25 november 1679 een geldbedrag worden overhandigd aan Michiel Henrick Wunder, *Richter tot Zevenaer, ende onse welgemelde Heere Richter heeft deselve aengenomen tot voldoeninge van de Franse brandschatting*.

Namens *geërffden ende inwoonders in 't Loo* ondertekenen: Steven van Kerckhoff, Willem Bouman, Tomas Roelofs, Jan Egbers, Hermen Smidts, Hendrijck Kaeltjens en Jan Offerman.

28 Augustus 1714

Er zijn in de afgelopen jaren problemen gerezen tussen *wijlen Heer Jacob van WestRhenen, en deszelfs pachter van het goet Angerlo Lubbert Staring* en de *gemeinsluiden van het kerspel Loo*.

De aard van de problemen is niet geheel duidelijk. De indruk is, dat zo'n zeven à acht jaar geleden de inwoners van Loo onrecht-

⁽⁵⁾ Kerkarchief Loo inv. nr 45.

matig, door het verplaatsen van het *hecken*, een deel van de Dorrenheuvel weer als vanouds voor zichzelf zijn gaan gebruiken. De kwestie is inmiddels zo hoog opgelopen, dat er eerst in Zevenaar, later in Kleef en tenslotte in Berlijn processen over zijn gevoerd of nog gaande zijn.

Twee bemiddelaars, *scheitsvrienden* worden zij genoemd, zijn er tenslotte op bovengenoemde datum in geslaagd beide partijen om de tafel te krijgen en eens en voor altijd duidelijk vast te leggen hoe de verhoudingen liggen.

Uit de akte⁽⁶⁾ blijkt, dat *den verstorven Heer Pastoor van der Linde(n) zaliger aen den Heer Probst van WestRhenen ende deszelfs erffgenaemen* zijn pandschap *heeft gecedeert* (afgestaan). Het hoe en waarom van deze transactie wordt niet toegelicht.

Vastgesteld wordt o.a. dat de Heer van WestRhenen onbetwist de pandbezitter is van alle gemene gronden onder de naam De Dorrenheuvel.

Voorts wordt *tot vergoedinge der onkosten en schaeden*, die de Heer van WestRhenen heeft gemaakt, *de pandtpenningen van ieder pandtscap met twee hondert gulden in capitael ende also beide te saemen met vier hondert gulden hollands verhoogd ende blieven, bis tot die aflossinge toe.*

De in 1676 afgesproken termijn van vijftig jaar is vervallen, de Heer van WestRhenen en zijn erfgenamen mogen van het grondgebruik genieten, totdat de *gemeinte* in staat is die duizend gulden af te lossen. De *opkonding*, d.w.z. de aankondiging van de voorgenomen inlossing, moet *drij jaeren tevooren* geschieden. Boven het pandbedrag komt eventueel nog een *restitutie van de verbeteringe die den Heer van WestRhenen of de sijnige met plantingen als anders daer reets hebben aangedaan of noch in toekomstende daeraan sullen doen*. Bovendien moet het *hecken* weer op de oude plaats worden *gehangen* en Evert Hanssen, misschien de veroorzaker van dit „grensgeschil”, moet aan de Heer van WestRhenen *voor Kerstmisse naestkomende, als sijne eijgen, en propre schult (...) betaelen in baeren geldt de summa van twee hondert gulden Holl, en in het*

⁽⁶⁾ Kerkarchief Loo inv. nr 45.

volgend jaer 1715 op Kerstmis wederom vijftig gulden also te saemen twee hondert vijftig gulden Holl.. Opmerkelijk detail is, dat de gulden op 22 stuiver *ijder stuck* wordt gerekend, maar als Evert Hanssen *voor den termin sal betaelen* de gulden op 20 stuivers wordt gesteld. De gemeenschap van Loo heeft bakzeil moeten halen en Evert Hanssen belooft namens hen *dat desen contract ende vergelijck in allen sijnen deelen en artikelen so van hem als van sijne consorten punctuellick sal worden naegekomen en onderhouden sonder arg of list.*

De ondertekenaars zijn: J.G. van WestRhenen, Henr. Lengell en E. Timmer, beiden *als scheitsvriend ende getuige*, en Evert Hanssen en Peel Reijnders mede namens hun *medeconsorten*.

Zaterdag den 19 December 1829

Burgemeester Petrus Stephanus Nass van de gemeente Duiven, tevens boer, brouwer en herbergier, belegt een vergadering van de Raad van de Gemeente Duiven te zijnen huize. Het onderwerp is *gemeentegronden*. De burgemeester heeft in het afgelopen jaar een onderzoek laten verrichten welke gemeentegronden in het verleden door verpanding of anderszins in handen van particulieren zijn geraakt. Op zijn lijst⁽⁷⁾ staan twaalf percelen grond, verspreid over de drie dorpen. Die van Loo staat als eerste vermeld.

In kolom 1, onder de kop *Omschrijving der goederen: Eene weide in 't Loo, volgens de Lijmersche Ambtskaart f° 49 N° 61, groot 14 bunder 16 roeden (16 morgen 371 roeden)*; dat is de Dorrenheuvel.

In kolom 2 staat onder de kop *Tegenwoordige bezitters: Andreas Hoppenreijts en de pastorie van 't Loo*.

En in kolom 3 onder de kop *Titels welke van die goederen opgespoord zijn: in het Hypothekenboek van de Lijmers Deel 22, folio 226 staat dit parceel op naam van de Loo Gemeente*.

⁽⁷⁾ Nieuw Archief Duiven (N.A.Du.) inv. nr 625: *Staat bevattende den Uitslag van voorloopig onderzoek naar de regten der Gemeente Duiven op Goederen, welke van de Gemeente verpand of anderszins in het bezit aan particulieren geraakt zijn en waaraan de Gemeente tot dusverre geene uitoefening gedaan heeft.*

De Dorrenheuvel anno 1999 (Hist. Kring/Th.M.J. Jonker).

Het zou een geheel aparte zoektocht vergen om er achter te komen hoe en wanneer de familie Hoppenreij's de pandbezitter is geworden in plaats van de familie Van WestRhenen. Voor het verloop van het relaas is het echter alleen maar belangrijk te weten dat er nu met deze familie na de *zgn. opkonding* moet worden onderhandeld.

Dat is de gemeente Duiven wél van plan, mits de waarde, c.q. de opbrengst van de grond groter is dan het bedrag dat moet worden afgelost.

De burgemeester krijgt derhalve onder meer de opdracht *om die parcelen welke waarde hoger geschat is dan de lasten onder welke de Gemeente dezelve zal kunnen reclameren ten behoeve der Gemeente te reclameren en de pandschap op te kondigen*. Ook besluit de vergadering *dat ten einde de Penningen te vinden welke ter inlossing der pandschappen kunnen vereischt worden, voorloopig de noodige sommen ten laste der Gemeente ter leen kunnen worden genomen tegen de rente van 5 ten honderd 's jaars, zullende de wijze en middelen van aflossing nader worden beraamd, wanneer het bekend zal zijn in hoe verre de inkomsten der herkregeen goederen daartoe kunnen strekken.*⁽⁸⁾

Het is niet terug te vinden hoe de gemeente de familie Hoppenreijs officieel heeft benaderd, maar daar een van de zeven raadsleden een zekere H. Hoppenreijs is, zal de informatie zeker snel op de juiste plaats zijn gekomen. Hendrik Hoppenreijs was namelijk de pandbezitter.

De *opkonding* moet haast wel vrij kort na deze vergadering zijn gedaan, want drie jaar later wordt er weer over dit onderwerp vergaderd. En zoals op 28 augustus 1714 was afgesproken, de *opkonding* moest *drij jaeren tevooren* geschieden.

5 Maart 1833

Op *Dingsdag, den 5^{den} Maart 1833*⁽⁹⁾ vindt er in het huis van burgemeester Petrus Stephanus Nass, wederom een raadsvergadering plaats. Nu over het onderwerp *Inlossing van verpande gemeentegrond Den Dorrenheuvel*. Hendrik Hoppenreijs is inmiddels overleden (5 aug. 1831).

Door den Heer Burgemeester werd aan de vergadering kennis gegeven, dat de tijd der drie jaar voorafgedaane loskondiging alsnu verstreken zijnde, de weduwe en kinderen van wijlen H. Hoppenreis in het Loo,

⁽⁸⁾ N.A.Du. inv. nr 3.

⁽⁹⁾ N.A.Du. inv. nr 3.

gedisponeerd waren om de Loo Gemeentegrond genaamd den Dorrenheuvel, welke zij voor f 1000 in pand bezitten, tegen teruggave van die som vrijwillig aan de Gemeente weder over te geven; en dat de Assessor Peelen aanbiedt om door voorschot van gedachte gelden de Gemeente tot dadelijke inlossing in staat te stellen.

Assessor Reinier Peelen, in onze termen een wethouder, is afkomstig van en woonachtig in 't Loo. Hij biedt aan het geld voor te schieten tegen de in 1829 afgesproken 5% rente per jaar en een jaarlijkse aflossing van f 200,-. De raad ziet wel voordelen in de verwerving van de grond en gaat accoord met het voorstel en de wijze van financiering, en besluit:

1° den Heer Burgemeester te verzoeken om dadelijk aan de weduwe Hoppenreis en kinderen kennis te geven, dat de Gemeente bereid is op morgen de inlossing te doen, waartoe zich de raad ten haren huizen zal vervoegen.

2° De Heer Assessor Peelen te verzoeken om de nodige f 1000,- tot die inlossing voor te schieten.

3° Den Heer Burgemeester te verzoeken om nadat de inlossing zal geschied zijn de daarop op te maken acte aan Heeren Gedeputeerde Staten ter approbatie in te zenden.

4° Heeren Gedeputeerde Staten te verzoeken om de geldleening van de Heer Assessor Peelen goed te keuren, en diensvolgens den raad te autoriseeren om jaarlijks de nodige som voor rente en aflossing op de gemeentebegroting te brengen.

5° Den Heer Burgemeester verzoeken om vervolgens maatregelen tot de publieke verpachting der gemeente te nemen onder nadere approbatie van HEdGacht.

Burgemeester en Assessoren voornoemd (w.g.) P.S. Nass.

Was pastoor Antonius Bonekamp voor die tijd, d.w.z. vóór 5 maart, op de hoogte van de gemeentelijke plannen? En was hij het er op dat moment al niet mee eens?

Het is niet eenvoudig daar antwoord op te geven. Aan de paperassen van de pastoor zien wij, dat hij drie dagen voor de raadsvergadering, op 2 maart 1833, thuis in zijn pastorie de pandbrief van 1 maart 1676, de pandbrief van 24 en 25 november 1679 en de akte van 28 augustus 1714 overschrijft. Van de beide pandbrieven meldt

hij, dat de originelen berusten bij de *Heeren van Nispen te Zevenaar*, de *transactie of geregterlijke akte* heeft hij bij de familie Hoppenreijts kunnen inzien. Maar voorlopig doet hij er niets mee. Pas in 1840 gaat hij zich roeren.

Wie was pastoor Antonius Bonekamp?

Om een beeld te krijgen van deze pastoor kunnen we volstaan met een citaat uit het *REGISTRUM MEMORIALE PAROCHIAE S² ANTONII ABB. LOO 1856*⁽¹⁰⁾, waarin zijn opvolger, pastoor Arnoldus Reinerus ten Brink, schrijft:

Antonius Bonekamp, geboren te Zutphen (1791), priester gewijd 30 Augustus 1817, (...) benoemd tot pastoor van 't Loo 14 Augustus, alwaar hij als pastoor komt op Maria Geboorte 1825, hij sterft 15 September 1852 en wordt alhier op het kerkhof begraven, en een eenvoudig houten kruis wijst zijne grafplaats. Hij was een zeer goedgepasteoor die nog in de gedachtenis der menschen voortleeft. Altijd heeft hij geijverd om dat gedeelte van Groessen bij 't Loo te krijgen wat Hoeselarij wordt genoemd. (...) Bij zijn eerste jaren in 't Loo heeft de pastoor Bonekamp het plan van zijn voorganger uitgevoerd met het bouwen der pastorie. Dat gebeurt in 1828.

In 1829 krijgt hij het voor elkaar, dat er in de kapel een „nieuw” orgel wordt geplaatst⁽¹¹⁾. Ook heeft deze pastoor geijverd voor een nieuw schoolgebouw. Elders in het *REGISTRUM* lezen we: *Dank zij de liefdadigheid is de parochie in het bezit van een mooi schoolgebouw, hetwelk den 8 October 1851 door den toenmalige Pastoor A. Bonekamp ingezegend is.*

Hoezeer hij de belangen van de Loose bevolking was toegedaan, zal nog in het navolgende blijken. Het is geen wonder, dat zijn

⁽¹⁰⁾ Aanwezig in het archief van de parochie St. Antonius Abt te Loo.

⁽¹¹⁾ *Aangenaam en welluidend van toon*, Driepas, jrg 7, p. 56-62.

dankbare parochianen hem, toen hij vijfentwintig jaar hun pastoor was, een staf met een zilveren knop aanboden met de inscriptie *Aan A. Bonekamp op zijn 25 jarig Herderschap in het Loo 1850.*

6 Maart 1833

Zoals in de raadsvergadering is besloten, vervoe-gen de volgende dag burgemeester P.S. Nass, assessor Reinier Peelen, assessor Johan Tendering en raadslid Arnoldus Mutter zich ten huize van de weduwe Oswaldina Hoppenreijs-Nijstadt. Zij wacht daar niet in haar eentje op de gemeentelijke delegatie, ook haar zeven kinderen, Joannes, Hendrina, Jacobus, Arnoldus, Antonius, Maria Magdalena en de minderjarige Johanna zijn present. Dat is allemaal genoteerd door notaris Gesinus Pliester uit Zevenaar in een akte, die door alle aanwezige meerderjarigen én nog twee getuigen - Peter Huygens, veldwachter te Duiven, en Jan Drost, schoenmaker te Zevenaar - is ondertekend.

Hiermee is vastgelegd dat alle erfgenamen van Hendrik Hoppenreijs, ook de niet aanwezige zoon kapelaan Wilhelmus Andreas Hoppenreijs uit Zevenaar, *eene som van duizend gulden* van het Gemeentebestuur van Duiven ontvangen zijnde *het beloop der schuldvordering ten laste van het Kerspel Loo thans tot de Gemeente*

*Bidprentje van pastoor Antonius Bonekamp
(archieff K.D.C., Nijmegen).*

*De zilveren knop die in 1850 aan pastoor Bonekamp is geschonken
(foto: Hist. Kring/Th.M.J. Jonker).*

*twintigsten Augustus zeventienhonderd veertien tusschen de Gemeen-
slieden van het Loo ter eener en der comparanten voorzaat den Heer
van WestRhenen ter anderen zijde ten overstaan van scheidslieden
gesloten, door het Kerspel Loo, aan de comparanten gemelde voor-
zaat in pandbezit gelaten is de Gemeentegrond van het Loo, genaamd
den Dorrenheuvel, zijnde weidegrond binnen en buitendijks bij het
Looveer in het Loo gelegen, zijnde op de oude Lijmersche ambtskaart
voorkomende folio 49, no 61. Waarvoor kwittancie. Ten gevolge van
welke betaling de comparanten verklaarden van nu af aan de gemeen-
te Duiven, als waarnemende de regten van het kerspel Loo, te herstel-
len in het bezit en gebruik van voorzeden grond onder den last om*

ook van nu af aan de belastingen van dien grond weder te dragen. De gemeente Duiven verklaart op haar beurt *deze afstand en weder in bezitstelling te hebben aangenomen.* Wel houdt de gemeente een slag om de arm, de *Heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland* zullen de overeenkomst ook nog moeten goedkeuren.

Is op een gegeven moment pastoor Bonekamp gaan twijfelen over de juistheid van de zinsnede ... *de gemeente Duiven, als waarnemende de regten van het kerspel Loo ...?*

Het gemeentebestuur van Duiven twijfelt niet. Op 28 maart 1833 zendt het de stukken met betrekking tot de inlossing naar de Districts-Commissaris⁽¹²⁾ met het verzoek die door te sturen naar Gedeputeerde Staten. Dat gebeurt op 12 april. Op 23 april 1833 is *des namiddags drie ure, aan het huis van Jan Willem Peelen in het Loo Gemeente Duiven de publieke verpachting van de vroegere verpande en alnu ingeloste weide den Dorrenheuvel of Roskamsweide in het Loo, toebehoorende aan de Gemeente Duiven ...*⁽¹³⁾

De in acht percelen verdeelde grond wordt verpacht aan Derk Bus, Bernardus Berendsen, Peter van Lier, Derk Geurts, Jan Willem Peelen, Gradus Bouwman, en Berend Keultjes, allen inwoners van 't Loo.

En op vrijdag 31 mei 1833 berichten Gedeputeerde Staten⁽¹⁴⁾ dat is besloten *met het verrigte door het plaatselijk bestuur van Duiven genoeg te nemen, en over zulks de inlossing van de voorschreeve Gemeente-grond mits deze goed te keuren ...* Wel moet men *ten aanzien van de gementioneerde geld-negotiatie*, de lening van assessor Peelen aan de gemeente, nog de goedkeuring van de Minister van Binnenlandse Zaken verkrijgen.

(12) N.A.Du. inv. nr 212, het brievenboek van 1833

(13) N.A.Du. inv. nr 474.

(14) Rijksarchief in Gelderland (RAGld), archief Gedeputeerde Staten inv. nr 6278.

21 Oktober 1840

Uit een begeleidende brief, bij een concept-adres, aan de Districts-Commissaris, de Heer van Nispen, te Zevenaar van die datum blijkt duidelijk dat de pastoor het inmiddels niet eens is met de gang van zaken⁽¹⁵⁾.

Niet de Gemeente Duiven maar de Loo-gemeente heeft recht op de Dorrenheuvel. De ingezetenen van Loo zijn de wettige eigenaren, hetgeen hij afleidt uit de twee door hem overgeschreven pandakten en de akte uit 1714. Hij schrijft dan ook over *onze verpande gemeentegronden, die wij (...) hopen te herkrijgen ...*

In het concept-adres staat het nog duidelijker: *Het is alzoo op grond van dien, dat adressanten vermenen gerechtigd, ja zelfs verplicht te zijn om hunne verpande gemeentegronden, onder den naam van Dorrenheuvel of Roskam bekend, als hun oorspronkelijk uitsluitend wettig eigendom ten behoeve van het kerspel Loo (tegen denkbare vergoeding echter van alle kosten en moeite) te reclameren, ten einde, zoodra mogelijk, in hun aloud wettig bezit en gebruik hersteld te worden.*

Ook blijkt dat *zoodra dan ons daaromtrent meer licht was opgegaan ...* hij de burgemeester al daarover heeft aangesproken, waarop die hem adviseerde zich via een request tot het gemeentebestuur te richten. Er is echter een probleem, Gedeputeerde Staten hebben de overeenkomst van 6 maart 1833 goedgekeurd. Maar, vraagt hij zich af, *de tijd van reclameren zal toch nog wel niet zoo spoedig verjaren?* Wie zal de belangen van 't Loo behartigen bij dit college? Met betrekking tot het concept-adres vraagt hij vervolgens de goedkeuring en de steun van de Districts-Commissaris.

Hier botsen twee opvattingen over het begrip gemeente.

Pastoor Bonekamp ziet de 19de eeuwse gemeente, die teruggaat op de *commune* uit de Napoleontische tijd en bedoeld is als de kleinste eenheid van territoriaal openbaar bestuur, anders. Hij hanteert nog het aloude begrip van *gemeinte*, van dorpsgemeenschap.

⁽¹⁵⁾ Kerkarchief Loo inv. nr 45.

Binnen de gemeente Duiven ziet hij drie kerspel-gemeenten, die *elk zijne gemeentegronden afzonderlijk konde gebruiken*. Het gemeentebestuur van Duiven noemt hij *ons gecombineerd gemeentebestuur*. En de brief aan de Districts-Commissaris eindigt aldus: *Waarom wij dus vermenen, dat die, tegen wil en dank van ons ingezetenen, als wettige eigenaren, met die van Duiven en Groessen, maar zoo niet kunnen in een gesmolten worden. Nademaal daarenboven uit zoodanige ineensmelting, als uit ongelijke bijdragen of bestanddelen gedaan, eene gelijke verdeeling der voordeelen moeilijk, zoo niet onmogelijk, en mitsdien eene bron zoude worden van misnoegen en twisten tusschen die anderszins bevriende en vreedzame naburen. Zo'n ineensmelting ziet hij als een ongelijk en gedwongen huwelijk en die acht hij ook wel zelden gelukkig.*

Als 't Loo de gemene grond weer in eigen beheer heeft, betekent dat slechts voordeel voor het kerspel. Want *nademaal het toch geen onbeduidend, maar een winstgevend en voor het kerspel Loo voordelig gelegen perceel is (dat daarenboven zoude kunnen strekken tot een algemeen fonds, als b.v. ter ondersteuning van onze armen, tot herbouwing onzer ellendige school, tot verbetering van schoolmeesters aloude en vervallene woning en deszelfs zeer schraal bestaan enz.) aan welk fonds het kerspel Loo, wegens zijne geringe inkomsten, gelijk bekend is, eene dringende behoefte heeft.*

Heel opmerkelijk is, dat - volgens de pastoor - de man die in 1833 aan de gemeente Duiven het geld heeft geleend, waarmee het pand kon worden ingelost, van gedachte is veranderd.

In de aanhef van het concept-adres staat ... *waarbij ook vooral die hieronder voorkomende Heer Assessor Reinier Peelen, oud kerkmeester van het kerspel Loo, maar thans te Emmerik woonachtig, zijnen uitersten wil voegt ...*

In een *aanmerking* (voetnoot) wordt verduidelijkt *Oud-kerkmeester, Boerrigter en assessor, ongeveer 90 jaren oud, en welligt de hoofdpersoon en oorzaak der inlossing, heeft zich over zijne onvoorzigtige en voor 't Loo nadeelige handelwijze ten dezen opzichte doen beklagen en mij dringendst verzoeken, om mijn best te willen doen, ten einde die gronden uitsluitend voor ons kerspel te herkrijgen.*

Op dat moment waren hem al wel die duizend gulden plus rente terugbetaald.

29 September 1841.

Er gaat wat tijd over heen, want pastoor Bonekamp wil wat meer gewicht aan het request geven. Niet alleen de inwoners en geërfden van 't Loo zouden moeten tekenen, desnoods met een kruisje, maar ook de bezitters van drie pachtboerderijen die niet in het dorp wonen. Dat zijn de heer Brantsen, de heer Van Rhenen en de pastorie van Arnhem⁽¹⁶⁾. Hij ontwerpt een nieuw, wat minder uitvoerig request en hij probeert via de advocaat mr J.W. Schiff te Arnhem ook die handtekeningen te verkrijgen.

Op 12 september 1841 schrijft hij deze advocaat: *Ziehier het verzoek van alle inwonende geërfden ondertekend, behalve gelijk Uwe-edele bekend is van den Heer Brantsen, van Rhenen en Pastoor van Arnhem, wier naamtekeningen echter welligt nog zeer wenschelijk zijn, en nog goed tegenover de anderen zouden kunnen geplaatst worden. De meesten hebben heden zondag (als kunnende het best zamen komen) en allen bij mij in de Pastorij het stuk met liefde en verwachting geteekend.*⁽¹⁷⁾

Een bevestigend antwoord komt per kerende post, de uitvoering laat even op zich wachten. Op 29 september bericht echter advocaat Schiff, dat hij er niet in geslaagd is alle gewenste handtekeningen te krijgen. Hij schrijft: *Het komt mij voor, dat die Heeren bevreesd zijn voor mogelijke kosten en ik zie ook niet in, dat het gemis hunner handteekening de zaak in het minste kan benadeelen, zoodat ik Uedele zou aanraden het rekwest in te dienen.*⁽¹⁸⁾

⁽¹⁶⁾ De heer Brantsen is eigenaar van Doekenstadt, de pastorie van Arnhem (de St. Walburgiskerk) bezit Valkenhof. Wat de heer Van Rhenen bezit, is niet duidelijk, vermoedelijk Roskam.

⁽¹⁷⁾ Kerkarchief Loo inv. nr 45.

⁽¹⁸⁾ Kerkarchief Loo inv. nr 45.

Dat doet pastoor Bonekamp dan maar, het *rekwest*⁽¹⁹⁾ wordt ingediend en door de gemeente op 2 oktober ingeboekt⁽²⁰⁾. Met daarbij de aantekening *te brengen ter deliberatie van den Gemeente Raad*.

Het request luidt als volgt:

Loo, den 29 September 1841.

De ondergeteekende alle inwoonders en geërfdn van het Kerspel Loo vernomen hebbende, dat er in den jare 1833 bij authentieke akte, op den 6 Maart van dat jaar voor den te Zevenaar residerenden Heer Notaris G. Pliester in tegenwoordigheid van getuigen verleden, door de weduwe en kinderen van wijlen Hendrik Hoppenreijts, tegen ontvangst eener som van f 1000,- aan de Gemeente Duiven is afgestaan de gemeentegrond van het Loo, genaamd den Dorrenheuvel of Roskam, gelegen in het kerspel Loo, en op de oude Lijmersche ambtskaart voorkomende folio 49, N° 61, - achten zich met dien afstand be-zwaard.

De bedoelde grond is immers reeds in den jaren 1676 en 1679, als grond, behoorende aan de inwonende geërfdn van het Kerspel Loo, door den toenmalige Heer Pastoor Andreas van der Linde en andere geërfdn verpand aan de Heer Egbert van WestRhenen proost en Zijne erfgenamen, en in den jare 1714 is deze J.G. van WestRhenen door dezelfde eigenaren in dit pandschap bevestigd, met bepaling onder anderen, dat hetzelfde tegen erlegging van f 1000,- kan worden afgelost.

Op die wijze is het pand gekomen in het bezit van Hendrik Hoppenreijts, die hetzelfde tot den jare 1833, even als zijne predecesseuren heeft bezeten, voor en namens de eigenaren, de inwonende geërfdn van het Kerspel Loo.

Hieruit volgt, dat de gemeente Duiven in den jare 1833 geen regt van eigendom op dezen in pand bezeten grond kan doen gelden en ook

⁽¹⁹⁾ N.A.Du. inv. nr 90.

⁽²⁰⁾ N.A.Du. inv. nr 288, onder nr 117 in de Indicateur.

sints 1833 tot heden, zijnde slechts een tijdverloop van 8 jaren, niet door verjaring den eigendom kon verkregen hebben.

De geërfdn van het Kerspel Loo hebben grootelijks behoefte aan dezen grond; zij wenschen de opkomsten tot nut van al de geërfdn te besteden en staan dus in deze niet op hun regt alleen, omdat zij regt hebben, maar hoofdzakelijk, omdat het belang hen daartoe noopt. Het is om die reden, dat zij UEdelachtbaren in het vriendelijkst uitnoodigen, den bedoelde grond aan hen terugtegeven met de opkomsten, sinds den jare 1833, tegen restitutie der betaalde f 1000,- benevens de renten sedert het gemelde tijdstip.

(w.g.)

A. Bonekamp Pastoor

J.W. Peelen

O. Nieuwstadt wed: H. Hoppenreijts

J.S. van Zadelhoff

J.A. Geurds

D. Geurts

E. van Huet

J. Harmsen

H. Hunhout

A. Verhoeven

P. Peters

Dit X merk heeft J. Nieuwenhuis, wed. P. van Lier eigenhandig gezet

Dit merk X heeft Evert Waanders gezet

Dit X merk heeft Wm Daniël gezet (in tegenwoordigheid van ondergeteekenden D. Geurts, A. Verhoeven)

J. Willemsen⁽²¹⁾

(21) Vermoedelijk namens de St. Walburgiskerk te Arnhem.

Naschrift

Het is een anti-climax, maar hier eindigt vrij abrupt het verhaal over de Dorrenheuvel. Noch in het notulenboek met *Besluiten van de Gemeenteraad van Duiven* (1830 t/m 1853)⁽²²⁾, noch in de papieren betreffende *Rekestes* (1840-1850)⁽²³⁾ van de Districts-commissaris J.A.C.A. van Nispen van Sevenaer, die als intermediair tussen de gemeenten en de provincie fungeerde, noch in het archief van Gedeputeerde Staten van Gelderland (1814-1949)⁽²⁴⁾ over *verwerving, vervreemding van gemeentelijke eigendommen* is iets terug te vinden wat er op duidt dat men ooit over de teruggave van de Dorrenheuvel heeft gedelibereerd of gecorrespondeerd. Misschien heeft men de pastoor en de zijnen onderhands duidelijk kunnen maken, dat de Loose (zijn) opvatting over het begrip *gemeente* niet meer van de tijd was en dat men dus geen schijn van kans maakte. Pastoor Bonekamp, die zich zoveel moeite had getroost om alle bescheiden te kopiëren, waaruit de aanspraken van de *inwoonders en geërfdes* van 't Loo moest blijken, heeft waarschijnlijk moeten toegeven dat hij een storm in een glas water had veroorzaakt. Maar ook daar vinden we niets meer van terug.

Th.M.J. Jonker, Loo.

Met dank aan de heer J.Th.M. Giesen, archivaris, die mij met deskundige „raad en daad“ heeft bijgestaan.

(22) N.A.Du. inv. nr 3.

(23) RAGld inv. nr 3104.

(24) RAGld inv. nr 6278.

VERENIGINGSNIEUWS

Bestuurssamenstelling

In de goed verlopen jaarvergadering (16 maart 2000) hebben wij node afscheid genomen van twee bestuursleden. Mevr. M.M. Rebholz, die de laatste jaren als voorzitter optrad, en de heer A.Th.J. Boss, mede-oprichter van de vereniging en de eerste twaalf-en-half jaar secretaris, zijn uitbundig uitgezwaaid. Laatstgenoemde is wegens zijn verdiensten terecht door de jaarvergadering tot erelid benoemd. Er is ook een nieuw bestuurslid verwelkomd, de heer Th.F. Leicher uit Duiven. Er blijft één vacature.

Op een onlangs gehouden bestuursvergadering, 6 april 2000, is de verdeling van de functies aan de orde geweest. Het resultaat is vermeld in het colofon.

Wij blijven naarstig zoeken naar iemand die het voorzitterschap op zich wil nemen.

Open Monumenten Dag

Op 9 en in Duiven ook op 10 september 2000 vindt de jaarlijkse Open Monumenten Dag plaats. Het plaatselijk comité in onze gemeente is druk bezig met „iets” te organiseren rondom de St. Remigiuserkerk in Duiven. Ongetwijfeld hoort en leest u daarover meer naarmate die datum naderbij komt.

Wat meer bekend is er over de Open Monumenten Dag, die onze zustervereniging Heemkundekring Rijnwaarden gaat organiseren. In de planning is een bezoek aan Huize Aerdt, het poldergemaal Aerdt, het gemaal Kandia, het RIZA-laboratorium Tolkamer, een fototentoonstelling over water, wind, wolken en binnenvaart, een bezoek aan scheepswerf De Hoop en boottochten met de *Graaf van Bylant* vanaf Tolkamer naar de Kop van Pannerden. De kosten zullen beperkt zijn. Wilt u er eens uit op een hopelijk zonnige dag dan bevelen wij u dit aan.

Geachte redactie

In uw voortreffelijke blad DRIEPAS - dat ik nimmer verzuim te lezen - las ik, in jaargang 17, nr 1, van maart j.l., uw kritische opmerking inzake mijn bijdrage in het laatst verschenen Jaarboek Achterhoek en Liemers 2000, getiteld: Twee verkeersslachtoffers in de Achterhoek.

Met het schaamrood op de kaken buig ik mijn hoofd. In opperste deemoed nog wel. Natuurlijk, Rijswijk ligt in de Liemers en wat de Boswaay betreft hebt u mij het gras al voor de voeten weggemaaid, door het Gelders Eiland bij de Liemers in te lijven. Zodoende blijft mij geen enkel argument over. Maar ja, wij Achterhoekers nemen in onze arrogantie altijd maar aan, dat geheel Oost-Gelderland de 'Achterhoek' genoemd wordt. Geachte Liemersen, ik bied u mijn verontschuldigingen aan en ik zal trachten nooit meer in deze fout te vervallen.

Als zoenoffer treft u hierbij aan een dia van een deel van de grafzerk van de meest illustere kasteelheer van de Liemers, hoewel deze zijn Rijswijk nooit aanschouwd heeft. Van Lubbert Jan van Eck, begraven in de Wolverdaalkerk in Colombo (Ceylon/Sri Lanka), die Rijswijk door zijn broer als geldbelegging liet kopen. (...)

(w.g.) J. Harenberg, Zutphen.

Wij hopen in een volgend nummer terug te komen op de grafzerk en de persoon van Lubbert Jan van Eck.

Redactie.

JAARROOSTER t/m december 2000

Herplaatsing vanwege enige fouten in het schema van de werkgroep genealogie.

maand	werkgroepen vergadering	open avond of lezing	excursie	genealogie
jun.			3	13 & 27
jul.				
aug.				
sept.		28 lez.		12 & 26
okt.				10 & 24
nov.	2	13 o.a.		14 & 28
dec.				12

DRUKKERIJ BEERENS - GROESSEN

ISSN 0921-5549